

FÖRVETET

EN TIDNING FÖR DIG INOM JORDBRUK OCH LANDSBYGD | LÄNSSTYRELSEN I JÖNKÖPINGS LÄN | NR 1 2023

TEMA **ENERGI OCH KLIMAT**

*Självförsörjande
på el och värme
med biogas*

Från vattensjukt till vattenrikt – betydelsen av våtmarker
Funderar du på solcellsanläggning? | Klimatet påverkar djurhälsan
Landsbygden elektrifieras | Energibesparing i lantbruket
Rovdjursangrepp på tamdjur | Anpassning till ett förändrat klimat

FÖRVETET

Länsstyrelsen i Jönköpings län
Telefon 010-223 60 00
E-post jonkoping@lansstyrelsen.se
Webb www.lansstyrelsen.se/jonkoping

KONTAKT

Ansvarig utgivare
Nina Elmsjö, Avdelningschef
Landsbygdsavdelningen,
Länsstyrelsen i Jönköpings län
E-post nina.elmsjo@lansstyrelsen.se

UTGIVNINGSPLAN 2023

26 april och 8 november.

PRENUMERATION

Önskar du prenumerera på Förvetet kontakta länsstyrelsens växel. Prenumerationen är kostnadsfri. Telefon 010-223 60 00
E-post jonkoping@lansstyrelsen.se

GRAFISK FORM

Pär Axenfjord

FOTO

Framsidesbild: John Marthinson

UPPLAGA

5000 exemplar

TRYCK

Östertälje Tryckeri AB, 2023



Länsstyrelsen
i Jönköpings län



Förvetet delfinansieras
av EU-medel



Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Mer energi i klimatfrågan!

När elpriset steg i raketfart i höstas hände det saker, både hemma och i samhället. Det blev dyrt att värma upp husen och dyrt att producera varor och tjänster. Vi blev rädda att elen inte skulle räcka till under några kalla dygn i december. Några av oss drog ner golvvärmen i badrummet och satt under en filt och stickade raggsockar till hela familjen. Några körde tvättmaskinen på kvällen för att sprida belastningen på elnätet. Industrier och verksamheter såg över sin elförbrukning och justerade ner ventilation, pumpar och fläktar. Privatpersoner och företag har investerat i solceller, värmepumpar har köpts in. När det verkligen gällde var vi tillsammans handlingskraftiga och vi såg rapporter på nyheterna att elförbrukningen faktiskt minskade!

Men nu då, undrar jag? Har elpriset gått ner och värmen på badrums-golvet sakta gått upp igen? Energi- och klimatfrågan är ju på inget sätt ny, även om den hamnade i rampljuset i höstas. Att det finns andra skäl att minska vår energiförbrukning än de rent ekonomiska vet vi mycket väl. Vi ser effekter av ett förändrat klimat runtom i världen varje dag. Vi behöver arbeta praktiskt och långsiktigt med att anpassa vårt samhälle till de förändringar som sker på grund av ett förändrat klimat.

I vårt län har vi tillsammans i vår klimat- och energistrategi en vision att vi ska vara ett plusenergilän år 2045. Det innebär att vi inte bara ska minska vår förbrukning, utan också öka produktionen av hållbar el. År 2045 producerar vi mer energi än vad vi förbrukar i Jönköpings län!

Jag hoppas att vi kan hålla fast känslan av att energi- och klimatfrågan är viktig också efter att det mest kritiska skedet har passerat. Jag hoppas att vi tillsammans kan bidra med praktiska och handlingskraftiga initiativ och insatser så att vi både minskar energiåtgången och ökar produktionen av hållbar energi. Den lite slitna klyschan att ingen kan göra allt, men att alla kan göra något tänker jag är så sann när det kommer till vårt energi- och klimatarbete!

Emma Willaredt
Avdelningschef, Samhällsavdelningen



FÖRFATTARE I NUMMER 1 2023

Vill du komma i kontakt med någon artikelförfattare?

Du når oss via telefon 010-223 60 00, alternativt
e-post fornamn.efternamn@lansstyrelsen.se



Jesper Agrelius



Linda Andersson



Lisa Arnesén



Ewelina Axell



Nina Elmsjö



Linda Griffiths



Torsten Jakobsson



Frida Moberg



Johanna Petersson



Leif Thörne



Innehåll nr 1 2023

4 **Självförsörjande på el och värme med biogas**

Drivkraften var önskan om att bli självförsörjande på allt, exempelvis foder, gödsel och energi. Nu produceras el och värme direkt på gården.

8 **Aneby pastorat visar vägen när landsbygden elektrifieras**

Det behövs fler laddbara fordon i Sverige. Men då behövs även fler möjligheter att ladda sin elbil. Ett gott exempel är Aneby pastorat som nyligen investerat i publika elbilsaddare vid sina kyrkor som möjliggör elbilsaddning på landsbygden.

10 **Levande landsbygd – en digital kompis till Förvetet!**

Nu kompletterar vi Förvetet med ett digitalt nyhetsbrev som förmedlar snabb och aktuell information. Förvetet fortsätter bidra med fördjupning och inspiration.

12 **Energibesparing i lantbruket**

Som lantbrukare kan du spara pengar genom mindre justeringar i din verksamhet. Henrik Svensson på Labbarps Gård har minskat sin elförbrukning med 18 procent efter att ha varit med på en digital rådgivningsträff med Greppa Näringen.

14 **Klimatet påverkar djurhälsan**

Klimatförändringarna påverkar flera av våra ekosystem, bland annat kommer växtsäsongens längd att förlängas. Det ger i sin tur förändringar i hur insekter och fästingar kommer att påverka djurhållningen i Sverige.

16 **Anpassning till ett förändrat klimat**

Flera klimatrelaterade händelser har påverkat vårt lön de senaste åren. Vad förväntar vi oss av klimatförändringen? Hur kan du minska skaderisken på din mark?

20 **Invasiva främmande arter – en allt hetare fråga?**

Du har säkert hört talas om den invasiva främmande växten parkslide, och kanske även jätteloka och sjögull. Men känner du till att det finns många andra arter, som riskerar att bli invasiva i och med ett varmare klimat?

22 **Från vattensjukt till vattenrikt – betydelsen av våtmarker**

Arealen våtmark har minskat kraftigt under många decennier, men nu finns det hopp om en förändring. Leif Thörne reder ut nyttan med våtmarker.

25 **En kväll i odlingslandskapet – en träff för hela familjen!**

Välkommen till en innehållsrik kväll i odlingslandskapet på Bratteborgs gård utanför Vaggeryd.

26 **Funderar du på solcellsanläggning?**

Intresset för att bygga solcellsparker ökar dramatiskt. Men det finns mycket att tänka igenom om du överväger att sätta upp en solcellsanläggning.

28 **Rovdjursangrepp på tamdjur**

Varje år inträffar angrepp på tamdjur orsakade av rovdjur. Även om risken är förhållandevis liten så är det bra att känna till vad som kan göras om man misstänker att ett rovdjur ligger bakom händelsen.

30 **Lantbruksstölder – skydda dig**

Stölder från lantbruk och lantbruksgrossister har blivit vanligare under senare år. Men det finns åtgärder som du själv kan göra för att skydda din egendom.

31 **Smått och gott från länet**

HELLQVIST LANTBRUK – STORA HALLEBO

Startade sin verksamhet:

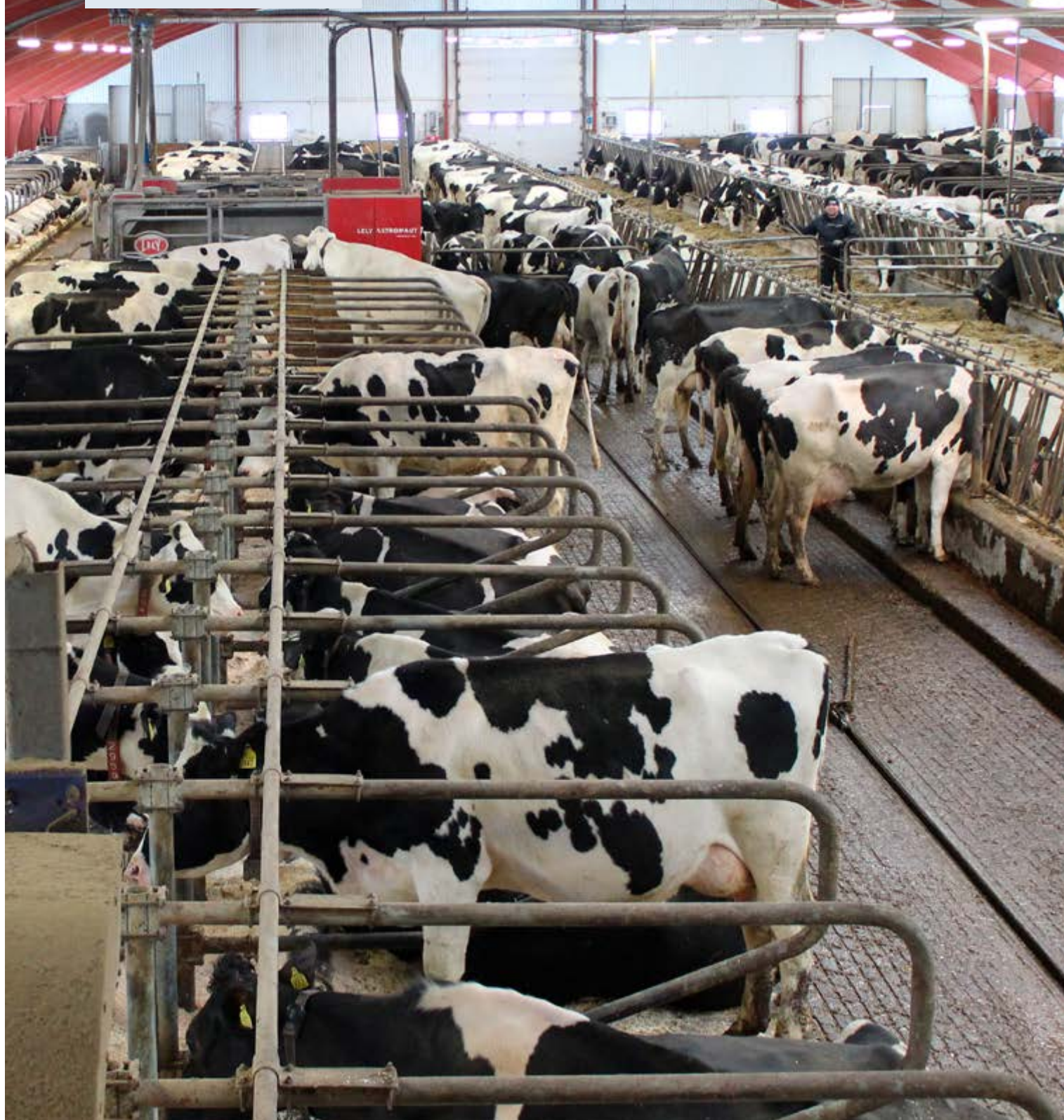
– Farfar köpte gården 1937, pappa tog över 1971 och jag kom med 2000, berättar Andreas.

Antal anställda:

5 personer.
Just nu finns både 2:a, 3:e och 4:e generationen som jobbar på gården.

Verksam i: Habo kommun, Jönköpings län.

Typ av gård: KRAV-märkt ekologisk mjölkgård.



Självförsörjande på el och värme med biogas

Drivkraften var önskan om att bli självförsörjande på allt, exempelvis foder, gödsel och energi. Den 27 oktober 2022 togs ett stort steg på vägen då Hellqvist lantbruk hade premiär för sin nya biogasanläggning. Nu produceras el och värme direkt på gården.

Text Jesper Agrelius | Foto John Marthinson

Hellqvist lantbruk drivs sedan millennieskiftet av Andreas Hellqvist. Han har nyligen investerat i en biogasanläggning som producerar el och värme, med stöd från Klimatklivet. Investeringen innebär att man praktiskt taget blir självförsörjande på el och värme och inte behöver köpa olja till spannmålstorkning. I detta reportage visar en stolt Andreas upp sin nya anläggning och bjuder på sina erfarenheter.

BIOGAS GER LÅNGSIKTIG LÖNSAMHET

Andreas berättar att han hade räknat på det flera gånger under 10–15 år, men först nu ser kalkylen bra ut genom stödet från Klimatklivet. Idén fick han redan runt millennieskiftet.

– Någon form av subvention behövs för att få lönsamhet. Ska vi bort från fossilt beroende behöver vi stimulera alternativ på något sätt. Tacksamt med Klimatklivet är att man får en del av pengarna i samband med att man får beslutet och det är en hög stödnivå. Att få stöd för själva investeringen gör att man vågar och kan ta steget, säger Andreas.

BRA TAJMING

På sikt kommer investeringen bidra med lönsamhet till gården och tajmingen kunde inte vara bättre utifrån den energisituation som varit under hösten och vintern.

– Det känns rätt i tiden på så vis att vi prickade in rätt tid då elpriset varit så högt och anläggningen går utan några större problem. Vi producerar el och säljer några få kW ut på nätet. Värme får vi också överskott av och vi jobbar på att kunna nyttja även den bättre på sikt.

Andreas följer anläggningens drift varje dag med digitala verktyg. Man måste även titta till hur rötresten ser ut och ta prover för att se hur anläggningen mår. Andreas beskriver att det är som en sport att tävla för att få bättre el- och värmeproduktion.

– Hela livet är en tävling. Så varför inte tävla med sig själv även i detta?

GER ENERGI – TILL GÅRDEN OCH TILL SINNET

Finns det inte redan tillräckligt att göra på en mjölkgård? Korna ska mjölkas och fodras. Man måste ha koll på hur korna mår och vilka som ska kalva. Att göra-listan för en

lantbrukare är lång – även utan en biogasanläggning.

– Det dagliga arbetet är enkelt. Som bonde är man van att behöva hålla koll på många saker och jämfört med djurhållningen är detta enkelt. Det är ganska självgående. Men det är klart, något slags intresse behöver man ju ha och det blir en sak till att ha koll på. Sedan är det lätt att ryckas med i tävlingen med sig själv – intresset kan växa med tiden.

Andreas betonar att det även ger energi. Utöver den fysikaliska delen att biogasanläggningen ger el och värme så ger det energi och motivation till sinnet.

– Det är kul att se kretsloppet på gården! Nu är anläggningen ny så det mesta rullar på av sig självt, men vi får se om några år om saker börjar bli slitna och kräva underhåll. Just nu lägger jag ungefär en halvtimme om dagen på anläggningen. Det är det värt. Om jag framöver skulle investera i exempelvis en maskin som går på el i stället för diesel så känns det bra att veta att det är jag som producerat elen själv. Och eldrift bullrar inte – det gillar både jag och korna.

EN BIOLOGISK OCH TEKNOLOGISK ORKESTER

En biogasanläggning är som en biologisk och teknologisk orkester, där varje del måste fungera felfritt och i harmoni med varandra. Hamnar någon del ur takt eller ton kan det påverka hela systemet. Många av maskindelarna är från svenska eller tyska fabriker, systemet är välbeprövat och leverantörerna är välkända.

– Det som oroar mig lite är hur väl tekniken ska hålla. Hur snabbt slits rören eller vad händer om pH-värdet blir fel? Men jag kanske oroar mig i onödan. Det skulle väl vara en pandemi eller krängel i de globala leveranskedjorna som skulle kunna påverka anläggningen. De biologiska delarna i systemet har jag koll på.

KÄPPAR I HJULET FÖR SVENSK SKATTEBEFRIELSE

Utöver orkesterspelet på gården så pågår en större politisk symfoni på EU-nivå. En ”snackis” är domen från EU-domstolen 21 december 2022, som bland annat hindrar Sveriges tioåriga skattebefrielse på biogas för uppvärmning som Sverige införde 2020. Skattebefrielsen har varit en viktig del i att våga göra investeringen och få lönsamhetskal-

külen att gå ihop. Andreas uttrycker sin oro om framtiden.

– Man är alltid orolig över hur spelplanen ändras på grund av politiska beslut. Nu står vi inför ett oerhört skattepåslag som innebär att vi får stänga ner verksamheten om det slår igenom. Idag är det redan små marginaler i djurhållningen, fodret och elen. Det skulle bli billigare att köpa in el än att betala skatten på biogasen som produceras.

... MEN HOPPET BESTÅR

Glädjande är dock att Regeringen tycks ta frågan på allvar. I början på mars 2023 skickade finansminister Elisabeth Svantesson och energi- och näringsminister Ebba Busch ett brev till EU-kommissionen som understryker stödets betydelse för klimatet, industrin och energiomställningen. Man hoppas komma fram till en lösning så snart som möjligt.

På frågan om Andreas vill skicka en signal till beslutsfattare så resonerar han så här.

– Överst på min önskelista finns långsiktighet. Så länge vi har långsiktighet så kan man göra investeringar och planera sin

verksamhet. Man kan självklart ha olika åsikter och politiska satsningar kommer och går, det har jag respekt för. I energi- och klimatpolitiken, som direkt påverkar företag och lantbruk, är det viktigt att få till långsiktiga beslut som håller över tid.

MÖJLIGHET FÖR NYA INVESTERINGAR

Andreas anläggning är fortfarande rätt ny, men redan nu finns det planer på utveckling. Andreas berättar att han planerar nya investeringar i verksamheten, där han nu inte behöver tänka på el eller värme eftersom det finns gott om det tack vare biogasanläggningen.

– Jag jagar hela tiden nya möjligheter. Bevattning är ett område jag själv kommer behöva arbeta mycket med framöver och det gäller nog fler lantbruk.



Klimatförändringarna påverkar lantbruket och frågan om för lite vatten, för mycket vatten, eller vatten på fel plats eller vid fel säsong, är något jag tror vi alla behöver arbeta mer med.

TIPS TILL ANDRA LANTBRUKARE

En viktig lärdom Andreas vill skicka med till andra lantbrukare som funderar på att investera i en biogasanläggning är att se över behovet av värme.

– Har man ingen nytta av värmen är det svårt att räkna hem investeringen, värmen är A och O för att få till lönsamheten. Ett tips är att se över vilka andra fastigheter och verksamheter på gården som behöver värme, exempelvis spannmålstork, verkstäder och omklädningsrum. ■

NY POPULÄR INVESTERING I KLIMATKLIVET

790 miljoner kronor har beviljats i stöd till gårdsanläggningar som vill producera el och värme från biogas, sedan det blev möjligt att söka stöd för detta år 2022. Biogas för elproduktion inom lantbruket är en ny populära investering att söka stöd för. Andra populära åtgärder är laddinfrastruktur och att byta ut fossila bränslen för uppvärmning i exempelvis fastigheter och i industrin.

SÖKA STÖD GENOM KLIMATKLIVET

Du söker Klimatklivet i länsstyrelsens e-tjänst i olika ansökningsomgångar i Klimatklivet. I Klimatklivet är det viktigt att visa på vilken utsläppsminskning som investeringen bidrar med. För biogasinvesteringar är det också viktigt att ha med underlag som visar på tillgången till substrat. Låter det krångligt? Frukta icke. Länsstyrelsen ger rådgivning om ansökans innehåll.



För att se hur anläggningen mår måste man bland annat kolla pH-värdet varje dag. Här med en digital pH-mätare.



ANDREAS TIPS OM ATT BYGGA EN BIOGASANLÄGGNING

- Gör inte en för liten anläggning. Det är enklare att vid behov skala ner en större anläggning än tvärtom.
- Försök tänka igenom hur ni kan nyttja värmen redan från början, se över vilka fler verksamheter och fastigheter som behöver värme.

Det är i de här containrarna som elen och värmen produceras från biogasen. Här finns bland annat en motor som fungerar ungefär som en bilmotor.

Aneby pastorat visar vägen när landsbygden elektrifieras

Det behövs fler laddbara fordon i Sverige. Men då behövs även fler möjligheter att ladda sin elbil. Ett gott exempel är Aneby pastorat som nyligen investerat i publika elbilsaddare vid sina kyrkor som möjliggör elbilsaddning på landsbygden.

Text Jesper Agrelius | Foto Curt Nylén, Aneby pastorat

Som ett led i Sveriges energi- och klimatpolitik, där vi ska minska beroendet av fossila drivmedel, måste antalet laddbara fordon öka kraftigt. Då behöver laddinfrastrukturen byggas ut.

Aneby pastorat har investerat i publika elbilsaddare på fyra platser vid sina kyrkor. Investeringen innebär att laddinfrastrukturen i Aneby kommun successivt byggs ut i både tätort och på landsbygden. För mindre kommuner och landsbygden är sådana investeringar viktiga för att kunna elektrifiera transportsektorn.



– Hittills har vi fått både spontanbesök och några stammisar till kyrkan som har använt laddarna, säger Curt Nylén, fastighetsföreståndare i Aneby pastorat.

Curt berättar att det har varit svårt att sja om användningen av laddstationerna innan de sattes upp.

– Men vi tror på ett ökat nyttjande framöver, projektet är en bra investering för miljön och bygden. Utöver lite barnsjukdomar så fungerar laddningen och tekniken bra.

PASTORATEN INSPIRERAR VARANDRA

Aneby är ett av flera pastorat i Linköpings stift som gjort investering-

en i elbilsaddning. Steve Nyström, energi- och fastighetshandläggare vid Linköpings stift, berättar att man inspireras mellan de olika pastoraten och stiftet.

– Vi på Linköpings stift försöker sprida goda exempel på vad som görs inom stiftet, där har vi lyft fram alla som har installerat laddplatser, där Aneby pastorat är en god förebild.

Aneby pastorat har investerat i laddstationerna med stöd från investeringsstödet Klimatklivet. Var det enkelt eller svårt att söka stödet?

– Man behöver lägga en del tid på att få ihop alla delar. En laddplats är en förhållandevis liten investering. Ansökan är kanske utformad för lite större projekt. Önskvärt är om det blir enklare att söka stöd framöver, berättar Steve.

FLER INVESTERINGAR PÅ GÅNG

Kyrkoherde Fredrik Bäckhjem Hellberg förklarar att det finns planer på fler investeringar som minskar kyrkans klimatavtryck och för att bli mer energieffektiva.

– Aneby pastorat arbetar aktivt med klimatfrågor. Vi anser att det är viktigt att kyrkan är ett föredöme i klimatarbetet. Vi installerar avfuk-

tare i flera av våra kyrkor för att inte behöva använda uppvärmning som metod för att minska fuktigheten vilket sänker energiförbrukningen. Vi funderar även på om vi kan utöka våra solcellsanläggningar, i dagsläget finns fyra stycken i pastoratet.

GLEST MED ELBILSLADDARE PÅ LANDSBYGDEN

Hur väl utbyggd är laddinfrastrukturen i Jönköpings län? Majoriteten av elbilsaddarna finns idag inom de större tätorterna. Snabbladdarna finns oftast längs med de stora stråken och vägarna. Dock så finns det fortfarande kommuner som idag inte har en snabbladdare. Faktum är att många av Jönköpings läns kommuner hamnar under rikssnittet när man tittar på hur många publika elbilsaddare det finns i relation till invånarantalet. Här finns det stor potential till utveckling.

Personer på landsbygden är i högre grad mer bilberoende än i storstäder, där det finns fler alternativ till bilen. Etableringar i mindre tätorter och landsbygd är därför särskilt viktigt om vi ska minska utsläppen från transporter.



2 platser

LADDA SMART OCH EFFEKTIVT

Det som skiljer resor med elbil är att man tankar (eller laddar) bilen på ett annorlunda sätt. Utöver att ladda elbilen hemma eller på en snabbbladdare vid en mack, så kan man även ladda bilen när den ändå står stilla – exempelvis när man gör ett längre besök. Detta fenomen innebär nya beteenden och vanor i hur vi reser med elbil. Det innebär också att andra aktörer, som tidigare inte behövt agera mack, nu plötsligt blir en nyckelspelare i framtidens infrastruktur.

Besöksmål och destinationer, platser man ändå står parkerad på en längre tid, är bra platser för långsammare laddning. Särskilt för landsbygden och mindre orter gäller det då att få till smarta och kostnadseffektiva laddare så att så många som möjligt kan nyttja dem när det är möjligt.

– Idrottsföreningen, bygdegården, församlingshemmet, gårdsbutiken, golfklubben, lokala arbetsgivaren. Dessa blir också som en slags mack på landsbygden och i mindre orter, berättar Lennart Holmberg, klimat- och energiutvecklare på Länsstyrelsen.

– Jag tror att fler aktörer måste samarbeta och gå samman för att få till fler laddare i landsbygd. Om det längs med en väg finns en handelsbod, ett gårdscafé, ett serviceföretag

och en kyrka rätt nära varandra så kanske man kan gå samman och försöka få till några laddare gemensamt så att man sprider riskerna mellan varandra men också kan få till lite större investeringar i flertalet laddare på en gång, jämfört med om alla individuellt ska behöva sätta sig in i detta, resonerar Lennart.

SNABBLADDNING PÅ RÄTT PLATS

Vad händer med macken, när alla andra sätter upp elbilsladdare?

– De vanliga tankstationerna är viktiga. Där gör man oftast ett snabbare stopp, exempelvis för att köpa något i butiken, ta en paus eller fixa med bilen. Där är det viktigt att vi får till fler snabbbladdare så att man kan snabbbladda sin elbil. De vanliga mackarna kommer också fortsätta vara det naturliga stoppet när man är på genomresa, berättar Lennart.

VARFÖR INTE SNABB-LADDARE ÖVERALLT?

– Snabbbladdning är dyrt, både för den som ska sätta upp laddstationen och för den som ska ladda. Det kräver också mycket kapacitet från elnätet. På vissa platser är det redan idag konkurrens om elnätets kapacitet och ju längre ut från lokalnäten man kommer, exempelvis utanför tätort, kan det också saknas kapacitet. Här är långsam ladd-



KYRKOHERDENS TIPS TILL ANDRA SOM VILL SKAFFA ELBILSLADDARE

Våga prova! Om vi ska kunna hejda klimatförändringarna så måste vi alla hjälpas åt och öka de möjligheter att kunna ladda elbilar kommer att möjliggöra för fler att kunna ha elbil.

Fredrik Bäckhjem Hellberg, ff. kyrkoherde, Aneby pastorat.

ANEBY PASTORAT

Aneby pastorat i nordöstra Småland består av de fem församlingarna Haurida-Vireda, Lommaryd, Frinnaryd, Aneby och Askeryd. Här finns nio vackra kyrkor i olika stil varav flera med medeltida anor. Aneby pastorat bildades 2006.

Aneby pastorat har investerat i elbilsladdare på fyra platser i landsbygdsorterna Askeryd, Frinnaryd och Lommaryd samt vid Capella Omnia i huvudorten Aneby. Vid dessa platser finns laddstationer med två uttag vardera. Aneby pastorat fick år 2022 Aneby kommuns miljöpris för sitt miljöarbete.

ning nyckeln. Det är både billigare för alla inblandade och enkelt att installera. Ska fordonet ändå stå still en längre tid så behövs ingen snabbbladdning på den platsen, säger Lennart Holmberg. ■

KÄNNER DU TILL EN BRA PLATS FÖR PUBLIK ELBILSLADDNING?

Investeringsstödet Klimatklivet går bland annat till investeringar i publik laddinfrastruktur. Nya EU-regler från 2022 påverkar Klimatklivets möjlighet att ge investeringsstöd till publik laddinfrastruktur. Där behöver Länsstyrelsen och Naturvårdsverket ha samråd inför varje utlysning, där man identifierar vilka platser som saknar laddinfrastruktur, och på så vis styra bidraget där infrastrukturen saknas och där laddstationer inte etableras på marknadsmässiga grunder. Efter samrådet öppnas en utlysning där organisationer lämnar anbud för att etablera laddinfrastruktur.

Samråd låter kanske krångligt,

men det enda du behöver göra är att tipsa oss om en plats. Länsstyrelsen behöver få en bättre uppfattning om vilka platser som idag saknar elbilsladdning men som skulle passa bra för det - här kan du göra skillnad.

Beskriv vilken verksamhet det är på platsen som gör att det passar bra för elbilsladdning och ange adress och kommun. Det kanske är en välbesökt badplats med parkering, en bygdegård, en populär turistattraktion eller en idrottsanläggning? Vi tar tacksamt emot tips på platser som passar bra för publika elbilsladdare. Då har du också hjälpt oss i samrådet.

TIPSA OSS OM BRA PLATSER FÖR PUBLIKA ELBILSLADDARE

Du skickar tipset på bra plats för elbilsladdare med e-post till jonkoping@lansstyrelsen.se, ange "Tips plats för publik elbilsladdning".

På sikt hoppas vi att de här tipsen leder till att organisationer söker stöd för att sätta upp laddare vid platserna.

Att lämna tips innebär inte någon form av skyldighet från dig som tipsar. Tipsen hjälper Länsstyrelsen att identifiera fler platser, särskilt i landsbygd och mindre orter, så att vi kan ha med dessa platser i Klimatklivets utlysningar om vilka platser man kan söka investeringsstöd för. Länsstyrelsen gör en redogörelse efter varje samråd om vilka platser som har pekats ut som lämpliga för elbilsladdning.

Levande landsbygd

– en digital kompis till Förvetet!

Nu kompletterar vi Förvetet med ett digitalt nyhetsbrev som förmedlar snabb och aktuell information. Förvetet fortsätter bidra med fördjupning och inspiration.

Text Nina Elmsjö | Foto Camilla Zilo

Just nu läser du en tidning som jag är väldigt stolt ansvarig utgivare för. En tidning som vi på landsbygdsavdelningen har producerat i över 30 år. Tidningens utseende har förändrats genom åren men syftet har varit det samma: Information och nyheter om stöd och möjligheter för dig som är verksam på landsbygden och inom de areella näringarna i Jönköpings län.

Över tid har dock vårt sätt att sprida och ta till oss information förändrats. Vårt behov av snabba information, aktuella nyheter och dialog kan inte tillgodoses av Förvetet. Därför kompletterar vi Förvetet med ett digitalt nyhetsbrev – Levande landsbygd.

FÖRVETET LEVER VIDARE

Vi kommer fortsätta ge ut Förvetet med inspirerade reportage och information som håller över tid. Från våra läsarundersökningar vet vi att det är

en mycket uppskattad tidning. Förvetet kommer som vanligt med posten för er som driver ett landsbygds- eller jordbruksföretag i Jönköpings län eller som specifikt prenumererar på Förvetet. Tidningen kommer framöver ges ut två gånger om året.

DIGITAL KOMPIS

Nyhetsbrevet Levande landsbygd kommer innehålla kort information om stöden men också aktuella nyheter om kontroller, djurskydd och bra tips att tänka på under stödåret. Dessutom kommer våra kurser och aktiviteter att vara ett stående inlägg i nyhetsbrevet. Det digitala nyhetsbrevet skickas till dig som har sökt stöd för ditt jordbruk eller landsbygdsföretag och som uppgett en e-postadress i din ansökan.

Se gärna över dina kontaktuppgifter i din ansökan så att din e-postadress finns med och att det är rätt adress.

Vinsterna med nyhetsbrevet är att det kommer ut oftare och att du direkt kan klicka dig vidare till fördjupad information eller anmäla dig till en kurs. Nyhetsbrevet är heller inte kopplat till dig som bor i vårt län utan du kan ta del av informationen och nyheterna från Länsstyrelsen var du än är verksam.

Så om jag tidigare var stolt över Förvetet så är jag nu även stolt över utökningen och vårt nyhetsbrev Levande landsbygd. Och ett tips: om du inte har fått vårt senaste utskickade nyhetsbrev, anmäl dig gärna som prenumerant så att du inte missar något! ■



Anmäl dig till våra utskick av Levande landsbygd på vår webbplats. Skanna QR-koden med din mobil så kommer du direkt till anmälningssidan.



Energibesparing

Som lantbrukare kan du spara ganska mycket pengar genom mindre justeringar i din verksamhet. Henrik Svensson på Labbarps Gård har minskat sin elförbrukning med 18 procent efter att ha varit med på en digital rådgivningsträff med Greppa Näringen.

Text och foto Ewelina Axell

Hösten 2022 var Henrik Svensson på Labbarps Gård med på en digital rådgivningsträff med Greppa Näringen. Kort därefter anordnade Länsstyrelsen en grupprådgivning på Labbarps gård tillsammans med Helena Olsson Hägg från Agrotektbyrån.

Fokus på träffarna har varit att hitta energitjuvarna för att göra energibesparingar. Det är viktigt att kartlägga och bli medveten om vad det är som gör av med energi i verksamheten för att därefter se över var energiförbrukningen kan minskas. Vilka moment som använder mest energi skiljer sig åt beroende på företagets inriktning.

EXEMPEL PÅ ÅTGÄRDER

Olika typer av åtgärder kan vara olika kostsamma, kan kräva mer eller mindre planering och kan ibland innebära omfattande ombyggnation. Energimyndigheten har i sitt metodstöd för energihushållning i jordbruk delat in åtgärderna i tre nivåer.

1. Rutiner och beteende. Bara genom åtgärder som handlar om planering, underhåll och uppföljning går det att minska sin energiförbrukning upp till 15 procent. Det kan vara att ändra ett beteende och att bli mer medveten om var det är möjligt att minska energianvändningen i den dagliga verksamheten.

2. Enkla investeringar

3. Förändringar på systemnivå/större investeringar som görs i samband med om- och nybyggnation.

Labbarps Gård har valt att använda el framför diesel till mycket och Henrik därför under hösten börjat mäta och gjort åtgärder för att minska verksamhetens elförbrukning. Bland annat mäter han elförbrukningen med hjälp av små energimätare och har temperaturgivare på ingående och utgående mjölk. Han har också en stor del automatiserad belysning och har kopplat om värmeåtervinningen från mjölkkyllningen. Resultatet är att värmeväxlingen fungerar bättre och att kompressorerna jobbar mindre nu. Kvarnen mal fodret på natten för att inte belasta elnätet när förbrukningen är som högst och Henrik tipsar också om att se över att elmotorerna till utfodringen inte går mer än nödvändigt.

MJÖLKKYLNING

För mjölkproducenter går mycket el åt för mjölkning och inte minst kylning av mjölken. Genom att använda kylan från det inkommande vattnet till korna kan mjölken förkylas vilket innebär att energin som går åt för kylning i tanken minskar. Det kalla vattnet och den varma mjölken värmeväxlar och vattnet som värms upp av mjölken kan gå till kornas dricksvatten.

Vattnet blir runt 14 grader varmt och en optimal temperatur på dricksvatten för korna är 17 grader. Förkylningen gör så att kylkompressorn inte behöver jobba lika mycket.

UPPVÄRMNING AV VATTEN

Värmen i mjölken kan också tas tillvara för att värma upp vatten till 40-50 grader. Det görs genom att en värmeväxlare installeras på kylaggregatets kondensorslinga. Det 40-gradiga vattnet kan användas för sköljning och varmvattenberedaren behöver bara värma vattnet från 50 grader när den förses med varmt vatten. Det varma vattnet kan också användas till uppvärmning av till exempel personalutrymmen.

BELYSNING

Belysning är ofta ett ganska lätt område att åtgärda utan att göra några stora investeringar. Timer kan användas hos djuren och rörelsesensor i lämpliga personalutrymmen. Det är bra att använda tekniken i stället för att försöka komma ihåg att släcka. Med nya ledlampor går det bra att använda dimmer och på så sätt ändra ljusmängden efter behov hos djuren samt tillgång på naturligt ljus. Det går också att ha olika ljusstyrka och tänt olika länge i olika delar av stallen. Till exempel ska mjölkkor ha tänt 16 timmar per dag, medan sinkor bara behöver ha tänt 8 timmar. Att släcka efter sig i till exempel maskinhall och foderum gör skillnad. ■

KLIMATKLIVET – STÖD TILL KLIMATINVESTERINGAR

Klimatklivet är ett investeringsstöd till lokala och regionala åtgärder som minskar utsläppen av koldioxid och andra gaser som påverkar klimatet. Åtgärden du söker stöd för ska vara lokalt eller regionalt förankrad och ligga i linje med länets klimat- och energistrategi. Åtgärder som bidrar till minskade utsläpp av växthusgaserna inom jordbruket är prioriterade.

Exempel på åtgärder inom jordbruk:

- Byte till förnybara bränslen i pannor.
- Biokolspannor.
- Biogasproduktion från gödsel.
- Byte till eldrivna arbetsmaskiner och bevattnings- och gödselpumpar.
- Elproduktion från biogas.

Nästa ansökningsomgång kommer tidigast öppna under hösten 2023. En ansökan till Klimatklivet kan bara lämnas in via länsstyrelsens e-tjänst. Mer information om Klimatklivet finns på Länsstyrelsens webbplats:

» lansstyrelsen.se/jonkoping



Med en 3-fas elmätare kan du logga förbrukningen med hjälp av klämmor på alla 3 faser.

ENERGIBESPARING

Greppa Näringen erbjuder kostnadsfri rådgivning som både lantbrukare och miljön tjänar på:

- Sparsam körning för lantbruksmaskiner
- Energikollen för djurgårdar (gruppträffar)
- Energikollen gruppträffar

Är du intresserad av att veta mer, kontakta Pernilla Ardholt på Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Telefon: 010-223 62 25

E-post:
pernilla.ardholt@lansstyrelsen.se



greppa näringen

Henrik har kopplat om värmeåtervinningen från mjölkkyllningen med resultatet att värmeväxlingen fungerar bättre och att kompressorerna jobbar mindre nu.

Klimatet påverkar djurhälsan

Klimatförändringarna påverkar flera av våra ekosystem, bland annat kommer växtsäsongens längd att förlängas. Det ger i sin tur förändringar i hur insekter och fästingar kommer att påverka djurhållningen i Sverige. Nya arter av skadedörare och infektionsämnen kan komma att etablera sig i landet.

Text Torsten Jakobsson | Foto Pär Axenfjord

Klimatförändringarna hotar vår livsmedelsförsörjning, bland annat genom påverkan på djurhälsan med nya sjukdomar och spridningsvägar samt risk för antibiotikaresistens. Förändringarna kommer även att påverka mark- och vattenanvändningen och vår foderproduktion.

FÖRÄNDRAT KLIMAT

Klimatförändringarna bidrar till ökade temperaturer i hela Sverige, vilket ger en förlängd vegetationsperiod. Detta har både före- och nackdelar. Även nederbördsmängderna kommer att öka i stora delar av landet, främst vintertid, och i östra Sverige förutspås även vårar bli regnigare. Samtidigt kommer troligen torrperioderna under sommarhalvåret att bli längre. Vi vet att de pågående klimatförändringarna kommer att leda till större variationer i nederbörd mellan olika delar av landet, något som medför torka i vissa regioner av landet medan översvämningar kommer att bli vanligare i andra regioner. Det kan ge problem med vattenförsörjning och även vid odling av foder.

FÖRÄNDRAD DJURHÄLSA

Sårbarheten för extremväder ökar ju mer djurhållningen utvecklas mot en mer specialiserad produktion med färre och större gårdar. Det är en strukturomvandling som pågår och den förväntas fortsätta även i framtiden. Högproducerande och högpres-terande djur är känsliga för störningar.

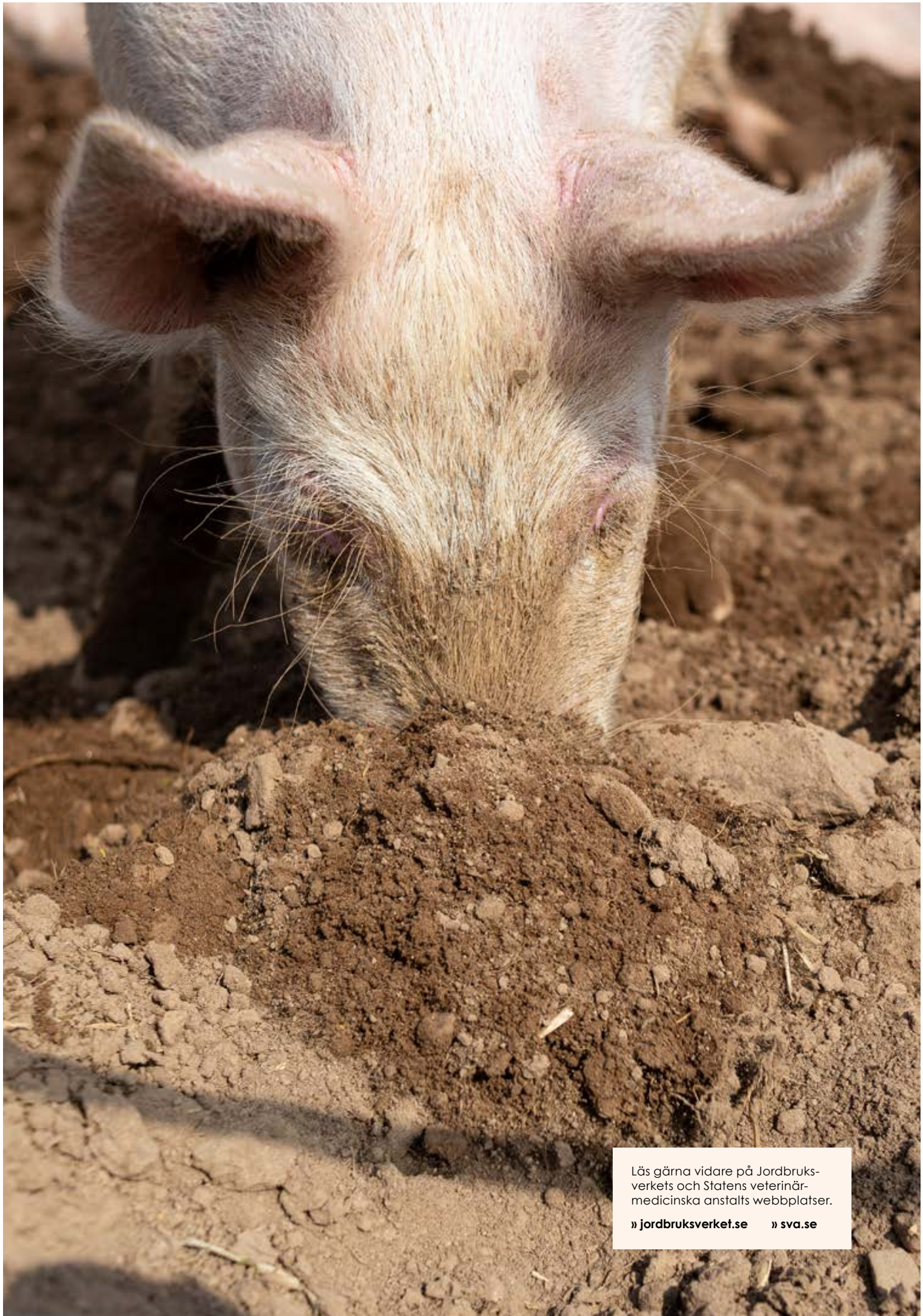
Värmestress är ett omfattande och välkänt problem som kan leda till ökad dödlighet, nedsatt immunförsvar samt lägre tillväxt, fruktsamhet och produktion. Fjäderfä och grisar kan inte svettas och utsätts därför lätt för värmestress vid höga temperaturer och hög luftfuktighet. För nötkreatur är risken för värmestress störst hos mjölkande djur med hög produktion. Värmestress för mjölkkor kan uppstå redan vid 22 graders temperatur och en luftfuktighet om 50 procent.

Djuren kommer i ökande omfattning att utsättas för smittsamma sjukdomar. Ett förändrat klimat gör att sannolikheten för att en smitta ska etablera sig i ett nytt område ökar. Till exempel kan mygg, knott och olika virus gynnas av att det blir varmare. Utbredningsområdena för

inhemska smittsamma sjukdomar kan också komma att förändras. Smittor introduceras till nya områden främst med handel med djur och resande med djur. Vilda fåglar och djur är ibland bärare av infekterade fästingar, som kan också sprida nya smittor till Sverige.

Fisk och ren är djur som kan anses särskilt känsliga för ett varmare klimat. Högre vattentemperatur för fisk kan vara mycket stressande samt att mindre vattenmängder och långsammare strömningshastighet ökar risken för spridning av infektioner för vild och odlad fisk. I ett varmare klimat kommer nya smittor och risken för låst bete (töväder följt av frysgrader) för ren att öka, samtidigt som deras möjlighet att söka svalka på kvarvarande snöfläckar sommartid minskar.

Samhället har ett ansvar för att underlätta lantbrukets anpassning till klimatförändringarna, men det är också viktigt att den enskilda lantbrukaren ser över vilka anpassningar som kan behöva göras löpande i den egna verksamheten. ■



Läs gärna vidare på Jordbruks-
verkets och Statens veterinär-
medicinska anstalts webbplatser.

» jordbruksverket.se » sva.se

Anpassning till ett förändrat klimat

Översvämningar i Värnamo och Gnosjö 2023, skyfall över Tranås 2021 och Jönköping 2013, värmebölja 2018, torra och låga vattennivåer 2016, 2017 och 2022. Flera klimatrelaterade händelser har påverkat vårt län de senaste åren. Vad förväntar vi oss av klimatförändringen? Hur kan du minska skaderisken på din mark?

Text Charlotte Andersson & Frida Moberg | Foto Gnosjö kommun och Mostphotos

Runt årsskiftet drog det in ett band av nederbördsområden över länet, och SMHI utfärdade varningar över Sverige, framför allt inom kategorierna höga flöden och översvämning. Den fjärde januari fick Jönköpings län den första varningen för höga flöden.

Först kom nederbörden i form av snö. Snön landade på tjälad mark, för att mer och mer övergå till regn. Vattnet kunde inte ta sig ner i marken på grund av tjälens, och skapade därför översvämningar främst i den sydvästra delen av länet, men även i Eksjö, Nässjö och Mullsjö.

Under hela januari kom det 2-3 gånger mer nederbörd än vad det brukar göra i januari. I Värnamo mättes vattenmängderna och man konstaterade att det var hela 15 cm högre vattennivå nu, jämfört med den senaste översvämningen år 2020. Trots detta har skadorna på till exempel fastigheter inte varit så stora som man befارade från början. I till exempel Värnamo behövde räddningstjänsten endast hjälpa ett hushåll, och i Gnosjö ett 15-tal.

Det här betyder att det var betydligt mycket större vattenmängder

som föll den här gången, jämfört med tidigare liknande händelser, men i sin helhet färre skador. Hur kom det sig? Vi kan se två tydliga orsaker: 1. Förberedelse och 2. Egenansvar.

I många av de andra naturolyckorna som drabbat länet de senaste åren, oavsett om det har handlat om värmeböljor, torra eller översvämningar, återkommer de här två begreppen gång på gång. Vi kan se ett tydligt samband mellan skadefallet och det förebyggande arbetet som alla berörda parter genomfört. Det betyder att du kan minska skaderisken på din mark genom att vidta förebyggande åtgärder för alla konsekvenser ett förändrat klimat bidrar till.

HUR PÅVERKAR KLIMATFÖRÄNDRINGEN LÄNET?

Klimatförändringen leder till en ökad risk för extrema väderförhållanden. Vi får exempelvis kraftigare regn och längre perioder av värmebölja. I Jönköpings län sammanfattar vi effekterna av klimatförändringen genom nyckelorden varmare, torrare och blötare.

Det kan låta motsägelsefullt. Hur kan det bli både torrare och blötare på samma gång? Svaret är att effekterna hakar i varandra och förhöjer varandra.

BLÖTARE

Skyfallen på sommaren, när vi har torra marker, kan medföra stora konsekvenser. Det var precis det som hände i Tranås i juli 2021. Det drog in ett intensivt åsk- och regnoväder över Tranås, som orsakade mer än 200 larm till räddningstjänsten. Storleken på regnet bedömdes som ett 250-årsregn, och man menade att regnet var så stort att även om man hade gjort ett gott förberedande arbete så hade det ändå uppkommit skador.

Ungefär samma typ av händelse, intensiv korttidsnederbörd, inträffade i juli 2013 över Ryhov i Jönköping. Den här händelsen fick ett stort skadefall, bland annat då akuten fick stänga under en kortare tidsperiod. Vatten rann ner i kulverten under sjukhuset och vidare till andra byggnader och ena vägbanan på E4:an vattenfylldes.



Exempel: Under en värmebölja faller väldigt lite regn vilket leder till att marken torkar ut. När regnet väl faller, faller det i kraftiga sjok. Men precis som det första vattnet som hålls på en torr disktrasa rinner av, rinner regnet längs ytan på den utforkade marken och samlas i stället i lågpunkter eller vattendrag där det långsamt infiltreras ned i jorden. Att vi får mer avrinning längs markytan ökar risken för översvämning vid de lågpunkter där vattnet samlas. Det ökar också risken för att grundvattennivåerna inte fylls på vilket i vissa områden kan riskera att leda till en brist på dricksvatten.

TORRARE

På grund av ökningen i temperatur torkar marken snabbare ut, och det finns en risk för sjunkande vattennivåer i vissa delar av länet. Detta innebär en risk för torka och även en risk för dricksvattenbrist. Inom jordbruket kan detta komma att innebära att man måste förlita sig på konstbevattning och att väldigt förstiga växtarter blir allt mer krävande att odla.

BLÖTARE

Ökad och mer plötslig nederbörd ökar belastningen på infrastruktur och risken för översvämning då vattnet hamnar på fel plats och ger höga flöden i sjöar och vattendrag. Den plötsliga nederbörden ökar även höga flöden i sjöar och vattendrag. Vintern beräknas bli kortare och blötare, och under sommaren beräknas regnen falla i kraftigare sjok, mer lokalt och med ökad risk för skyfall.

VARMARE

Enligt de senaste modellberäkningarna väntas värmeböljornas längd öka dramatiskt till år 2100, kanske så mycket som 50 dagar per år. Det här ökar risken för värmestress hos både djur och människor, spridning och utbrott av smittsamma sjukdomar och torka.

Både händelsen i Tranås och vid Ryhov inträffade i urban miljö, men visar trots det med stor tydlighet vikten av förebyggande arbete och egenansvar för att kunna minska konsekvenserna av naturolyckor.

Risken för och frekvensen av den här typen av händelser, där vi får en mycket lokal intensiv korttidsnederbörd, framför allt på sommaren, beräknas att öka över vårt län. Hela Jönköpings län ligger i den del av Sverige som SMHI pekar ut som mest utsatt när det handlar om nederbörd.

VARMARE

Sommaren 2018 är vi många som kommer ihåg! Det är den varmaste sommaren som hittills uppmätts i Jönköpings län, och kan ge en föraning om framtida somrar i ett förändrat klimat. Sommarvärmen började redan i maj och varade till mitten av augusti. Dessutom var nederbörden under eller långt under den normala för tidsperioden, delvis på grund av att åren innan även hade haft låga nederbördsmängder. Värmen orsakade påfrestningar på flera samhällsfunktioner, inklusive vården, och drabbade många enskilda. I kombination med torkan medförde värmen även andra negativa konsekvenser som bränder och foderbrist.

TORRARE

Vattenbrist är ett växande problem. Under 2016 var det låga grund- och ytvattennivåer i östra delen av länet, framför allt i Vetlanda, som en följd av att den nödvändiga påfyllningen i vattensystemen delvis uteblivit under år 2015 och tidig 2016. Åtgärder behövdes sättas in. De låga vattennivåerna fortsatte även 2017, och såklart även 2018. Det var först 2018 som problemet växte och omfattade stora delar av länet.

Under 2016 påbörjades ett förebyggande arbete som pågår än idag, hos flera olika aktörer i och utanför länet. Det mest värdefulla arbetet har genomförts och genomförs när vi tittar på planering av resursen vatten. Här har det ökat markant hos markägare, myndigheter och andra berörda aktörer.

FÖREBYGGANDE ARBETE OCH EGENANSVAR

För att möta klimatförändringen på effektivast sätt, kan du göra två övergripande åtgärder:

1. Kartlägg var du har problem idag när det kommer till varmare, blötare och torrare;
2. Gör ekosystembaserade lösningar som adresserar alla tre nyckelorden på samma gång.

Ett exempel på en sådan lösning är vattenvägen på Ryhovsområdet. Vattenvägens syfte är att leda vattenmassorna via och till delar av området som är mindre känsliga än andra. Kanske har du promenerat genom Ryhovsområdet på senare år, men inte kan komma ihåg att du sett något speciellt? Kanske har du kört bil eller åkt buss mellan CityGross och Ryhov och åkt över de stora vägbulorna och undrat vad det är? Det är nämligen i princip det enda man kan se av vattenhanteringen! Vid vägbulorna börjar vattenvägen, som sedan slingrar sig neråt via böljande gräsmattor och planteringar, till asfaltsvägen där en gatsten är sänkt för att låta vattnet passera in, och sedan vidare ner till ett större utrymme som kan få bilda en mindre damm och magasinera vattnet tills det hunnit infiltrera marken. Den här typen av naturbaserade lösningar som vid en akut händelse av översvämning kan magasinera vatten, men resterande tid vara en trevlig plats med planteringar, träd och grönska är att föredra. Samma princip kan användas på många olika typer av platser i både urban miljö och på landsbygden. Kanske har du en våtmark som fungerar på samma sätt? ■

KRAFTIG NEDERBÖRD

I klimatforskningen finns en indikator som kallas "kraftig nederbörd". Den beskriver antalet dygn per år eller säsong då nederbörden är större än 10 mm. Under referensperioden 1971–2000 var antalet dygn med kraftig nederbörd under ett helt år för hela Jönköpings län drygt 16 stycken. Om klimatet utvecklas enligt det scenariot som motsvarar den utvecklingsbana som världen följer idag beräknas antalet dygn med kraftig nederbörd att öka med drygt 5 dagar. Den siffran gäller för perioden 2071–2100 jämfört med referensperioden.

LÄNGSTA VÄRMEBÖLJAN

I klimatforskningen finns en indikator som kallas "längsta värmeböljan". Den beskriver årets längsta period där dygnets högsta temperatur har överstigit 25 °C. Under referensperioden 1971–2000 var längsta värmeböljan för hela Jönköpings län ungefär 11 dygn per år. Om klimatet utvecklas enligt det scenariot som motsvarar den utvecklingsbana som världen följer idag, beräknas den längsta värmeböljan att öka med 32 dygn för perioden 2071–2100 jämfört med referensperioden.

VEGETATIONSPERIODENS START OCH LÄNGD

Ett torrare klimat orsakas delvis av en ökad avdunstning på grund av högre lufttemperaturer, men även av mindre nederbörd och en ökning av den period då vegetationen dricker vatten.

Start. I klimatforskningen finns en indikator som kallas "vegetationsperiodens start". Vegetationsperiodens start är det första dygnet i en sammanhängande period om sex dygn då dygnsmedeltemperaturen under alla sex dygnen är över 5 °C. Indikatorn ger exempelvis, tillsammans med indikatorn vegetationsperiodens längd, en uppfattning om framtida förhållanden för när jordbrukare kan så och skörda. Analyserna av vegetationsperiodens start och längd visar att starttiden förändras mer än sluttiden.

Under referensperioden 1971–2000 var vegetationsperiodens start för hela Jönköpings län dag nummer 108, räknat från den 1 januari. Exempelvis dag nummer 90 innebär den 31 mars. Om klimatet utvecklas enligt den utvecklingsbana som världen följer idag, beräknas vegetationsperiodens start att tidigareläggas med 62 dygn för perioden 2071–2100 jämfört med referensperioden.

Längd. Den andra klimatindikatorn som används är den som kallas "vegetationsperiodens längd". Vegetationsperiodens längd är antal dagar från vegetationsperiodens första dag till och med den sista. Vegetationsperiodens start är den som beskrevs ovan, och vegetationsperiodens sista dag är dagen före den första sammanhängande perioden om sex dygn efter den 1 juli då alla sex dygn har en dygnsmedeltemperatur under 5 °C.

Klimatscenerierna visar tydligt att vegetationsperiodens längd ökar och att den kommer att fortsätta öka i framtiden. Under referensperioden 1971–2000 var vegetationsperiodens längd för hela Jönköpings län 190 dygn per år. Om klimatet utvecklas enligt den utvecklingsbana som världen följer idag, beräknas vegetationsperiodens längd att öka med 88 dygn för perioden 2071–2100 jämfört med referensperioden.

Invasiva främmande arter — en allt hetare fråga?

Du har säkert hört talas om den invasiva främmande växten parkslide, och kanske även jätteloka och sjögull. Men känner du till att det finns många andra arter, som riskerar att bli invasiva i och med ett varmare klimat? Vanliga arter som idag finns spridda i våra trädgårdar och inom lantbruket.

Text Linda Griffiths | Foto Mostphotos

Främmande arter är djur och växter som har tagit sig hit med människans hjälp. Om de trivs väldigt bra i sin nya miljö påverkar de den biologiska mångfalden negativt genom att konkurrera ut inhemska arter. Sådana arter kallas invasiva främmande arter.

Människor sprider främmande arter på flera olika sätt, både medvetet och omedvetet. Det kan ske genom handel och transport av trädgårdsväxter och jord eller spannmål. Insekter kan följa med godstransporter, vattenlevande organismer följer med fartyg och någon som har tröttnat på sitt akvarium kan släppa ut fiskar och vattenväxter i ett vattendrag. I Sveriges natur finns idag över 2000 främmande arter, av dessa är drygt 400 arter invasiva.

ETT VARMARE KLIMAT

ArtDatabanken har skrivit rapporten ”Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige – ArtDatabankens risklista”. Där analyseras cirka 1000 främmande arter utifrån deras effekt på vår biologiska mångfald i ett varmare klimat.

Rapporten jämför dagens årsmedeltemperatur med hur det kan bli i Sverige inom 50 år. Om klimatförändringarna fortsätter i samma takt så kommer norra Sverige ha det klimat som vi ser i Skåne idag. Enligt rapporten bedöms cirka 120 växter och 105 djur ha hög eller mycket hög risk att bli invasiva i Sverige inom 50 år.

VAD KAN HÄNDA VID ETT VARMARE KLIMAT?

Ett varmare klimat innebär att fler främmande arter kan etablera sig i Sverige, och sprida sig norrut. Vissa invasiva främmande arter kan idag inte övervintra i Sverige, till exempel sammetsgetingen. Andra arter kan övervintra men inte reproducera sig, som rödörad och gulbukig vattensköldpadda. I ett varmare klimat skulle de kunna övervintra och reproducera sig och därmed öka i antal och snabbt etablera sig i vår miljö.

Det finns även en stor risk att nya sjukdomar och parasiter sprids via invasiva främmande arter. Även vi människor kan drabbas genom att sjukdomsframkallande mikroor-

ganismer som bakterier, virus och giftbildande växtplankton följer med ett fartygs barlastvatten och släpps ut i svenska hamnar.

I Skåne, som idag har varmest klimat i Sverige, märks en kraftig ökning av EU-listade arter (se faktabruta), men även flertalet andra arter som snöbär, oxbär och påsklilja. Andra arter med hög riskfaktor är hästkastanj, foderlosta och syren. Vissa av dessa arter anser vi kanske inte sprider sig nämnvärt idag, men inom en snar framtid kan de utgöra ett stort hot mot vår biologiska mångfald.

VAD KAN DU GÖRA?

Du behöver inte gå ut på tomten och såga ner din hästkastanj, men det är bra att vara medveten om vilka arter som kan bli ett problem, samt vilka som du måste bekämpa enligt EU, och vilka du borde bekämpa. På så sätt hjälps vi åt att motverka arternas spridning.

Om du bekämpar en invasiv främmande växtart på din mark så är det viktigt att du gör det på rätt sätt och tar hand om avfallet så att inte växten sprids. ■

Rödörad vattensköldpadda är en livskraftig art som är populär som husdjur runt hela världen. Idag kan den övervintra i Sverige, men inte föröka sig då det är för kallt. Men med ett varmare klimat kan arten etablera sig i södra Sverige.



SAMMETSGETING VESPA VELUTINA

Sammetseting är en bålgetingart från Asien. Den kan spridas långa sträckor med godstransporter, till exempel i virke och i krukor. På det sättet har den spridit sig till Europa, bland annat till Frankrike, Belgien och Storbritannien. Med ett varmare klimat finns det en stor risk att den etablerar sig i Sverige.

Genom att sammetsetingen äter andra getingar och bin, bland annat honungsproducerande bin, har den en negativ påverkan på den biologiska mångfalden med minskat antal pollinatörer. Kommersiell honungsproduktion och jordbruk kan därmed drabbas negativt.

Sammetseting finns med på EU:s lista över arter som ska bekämpas. Den har än så länge inte observerats i Sverige.

VISSA ARTER ÄR FÖRBJUDNA ATT SPRIDA

EU har listat 88 växt- och djurarter som anses invasiva och därför inte får säljas eller sprida sig. De som redan finns måste tas bort eller begränsas i naturen.

Vi har en mängd arter som anses invasiva i Sverige, men som ännu inte har något lagkrav, varken på försäljningsstopp eller åtgärder. Till exempel parkslide, blomsterlupin och sjögull.

Läs mer om invasiva främmande arter under ämnesområden på:

» naturvardsverket.se

eller i ArtDatabankens rapport: Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige

» artdatabanken.se

RAPPORTERA

Har du sett en invasiv främmande art? Då vill vi gärna veta var den finns.

Hjälp oss att rapportera på:
» www.invasivaarter.nu

Se redan inrapporterade arter på:
» fyndkartor.artfakta.se

Från vattensjukt till vattenrikt – *betydelsen av våtmarker*

Arealen våtmark har minskat kraftigt under många decennier, men nu finns det hopp om en förändring. Kanske är det just på dina marker som vi tillsammans kan finna ett lämpligt område att anlägga eller återskapa en våtmark. Leif Thörne reder ut nyttan med våtmarker.

Text Leif Thörne och Johanna Petersson | **Foto** Johanna Petersson

Under de 20 år som jag på olika sätt arbetat med vattenfrågor i Jönköpings län och då inte minst våtmarker har synen på och betydelsen av dessa marker alltmer kommit i fokus. Genom åren har jag medverkat till att hundratals småvatten och såväl små som stora våtmarker skapats runt om i länet. Det har varit ett stimulerande arbete att initiera anläggande

eller restaurering av våtmarker och att möta markägares funderingar och visioner.

Under mer än 150 år har vi i Sverige arbetat aktivt med att på olika sätt få bort vatten från såväl skogs- som jordbruksmark. Under 1800-talet var en svältande befolkning i stort behov av ny odlingsmark. Det innebar bland annat att sjöar sänktes, kärr och våtmarks-

områden dikades ut och åar rätades ut. Men över tid förändras naturen liksom våra behov och hur vi ser på naturen. Fortfarande har vi stora behov av att kontrollera vattensituationen i våra odlingsområden, men samtidigt finns det stora arealer av tidigare odlingsmark som inte längre lämpar sig för fortsatt brukande. Hundrafemtio års brukande av låglänta dikade marker har inne-



burit att dessa marker i takt med ett förändrat klimat med periodvis mer nederbörd har blivit än mer utsatta för översvämning. En annan tydlig trend i vårt förändrade klimat är den andra ytterligheten. Nämligen den att vi under senare år upplevt långa perioder utan nederbörd som lett till torka och svår vattenbrist i framför allt länets östra delar. Vi måste alltså på olika sätt förhålla oss till de förändringar av klimatet som vi nu ser.

VARFÖR VÅTMARKER

Varje plats har sina egna förutsättningar. Därför är ett områdes lokalisering i landskapet en första faktor att titta på. Är det en lågpunkt i landskapet där vatten redan idag samlar sig? Har det kanske historiskt varit en våtmark som dikats ut eller är det kanske ett område där det är angeläget att minska uttransporten av näringsämnen från jordbruksmark till sjöar och vattendrag? Från att tidigare ha betraktats som obrukbara och improduktiva marker som på olika sätt skulle göras

produktiva ses våtmarker nu som en viktig resurs i landskapet som bidrar med en rad nyttigheter, något som vi idag kallar ekosystemtjänster. Några av de nyttigheter som våtmarker bidrar med är:

- Naturens egna reningsverk
- Vattenhållande förmåga vid torka
- Flödesdämpande vid höga vattenflöden
- Rik biologisk mångfald
- Klimatnytta, minskade utsläpp av växthusgaser
- Attraktiva friluftsområden.

NATURENS RENINGSVERK

Genom att leda dikes- eller dräneringsvatten från åkermark till en våtmark, går det att minska näringsinnehållet i det vatten som rinner från våtmarken. I en våtmark skapas

ett naturligt reningsverk som bidrar till att nedströms liggande sjöar och vattendrag får ett bättre hälsotillstånd.

TORKA OCH ÖVERSVÄMNINGAR

Att vi i vårt vattenrika län kunde drabbas av vattenbrist och svår torka var inte något som så många av oss sett som ett stort hot innan sommaren 2018. Tyvärr var sommaren 2018 inte någon engångsföreteelse utan har följts av flera torrsomrar med vattenbrist och låga grundvattennivåer. Dessa torrperioder förväntas vi få uppleva allt oftare i framtiden.

Leif Thörne med den anlagda våtmarken i bakgrunden.



Här ser du samma område som i bilden på sidan 23, innan våtmarken anlades.



Kan vi möta dem med att skapa vattenreservoarer i landskapet i form av våtmarker och småvatten, kan det lokalt hjälpa upp den bristsituation som uppkommer efter nederbördsfattiga perioder.

På motsvarande sätt, fast i andra änden av en tänkt nederbörds-skala, har vi perioder med riklig nederbörd och översvämningar som följd. Den gånga vintern har stora delar av länet upplevt hur små och stora vattendrag svämmat över, åkrar satts under vatten, vägar och hus översvämmats och såväl enskilda personer som stat och kommuner har på olika sätt drabbats med stora kostnader som följd. När vattnet som en följd av riklig nederbörd redan nått ut i våra större vattendrag kan det vara svårare att hantera. Kan vattenflödena bromsas och vattnet hållas tillbaka genom exempelvis våtmarker, har vi åstadkommit en annan nytta.

BIOLOGISK MÅNGFALD

Att våtmarker är oerhört artrika naturmiljöer med hemvist för en stor mångfald av arter är välkänt. Eftersom begreppet våtmark inbegriper en rad olika typer av fuktiga naturmiljöer förekommer dessutom här

även en mängd hotade arter som vi har ett särskilt ansvar att värna om. Det kan gälla allt från värdefulla växter till fåglar och groddjur.

MINSKADE VÄXTHUSGASER

En annan aspekt på våtmarker som alltmer kommit i fokus under senare år är den klimatnytta som våtmarker kan bidra med. Till exempel kan återvätning av tidigare utdikade torvmarker leda till en minskad avgång av växthusgaser. Vi kan åstadkomma stora klimatvinster om den fortsatta nedbrytningen av det organiska materialet i utdikade kärr- och myrmarker begränsas genom att luftens syre inte får tillträde. I dessa fall räcker det med att vattenytan hamnar i eller strax under markytan. En återvätning av en utdikad våtmark innebär oftast att befintliga diken i området på olika sätt läggs igen och vattennivån på det sättet höjs utan några direkta grävningsarbeten.

ETT RIKARE FRILUFTSLIV

Såväl naturliga som anlagda våtmarker är uppskattade och ofta välbesökta friluftsområden för en naturintresserad allmänhet. Självfallet påverkas besöksantalet av såväl

områdets tillgänglighet som vilka anordningar som finns för att underlätta för besökaren.

Till dig som funderar på att anlägga eller restaurera en våtmark i någon form vill jag rekommendera en kontakt med Länsstyrelsen i ett tidigt skede. Detta för att hamna rätt i processen. Länsstyrelsen kan bidra med råd och synpunkter om platsens förutsättningar, upplysning om aktuella regelverk och möjligheterna till att få hjälp med finansiering genom de olika stöd som finns att söka. Välkommen att höra av dig om du önskar kostnadsfri rådgivning. ■

KONTAKT

Johanna Petersson
johanna.petersson@lansstyrelsen.se

Lisa Karlsson
lisa.f.karlsson@lansstyrelsen.se

LÄS MER OM

Investeringsstöd för vattenvårdsåtgärder 2023-2027 på länsstyrelsens webbplats.

» lansstyrelsen.se/jonkoping

LONA – Våtmarksprojekt på Naturvårdsverkets webbplats

» naturvardsverket.se



Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

En kväll i odlingslandskapet – en träff för hela familjen!

Välkommen till en innehållsrik kväll i odlingslandskapet på Bratteborgs gård utanför Vaggeryd. Liksom tidigare år bjuds du på ett potpurri av information som är både viktig, matnyttig och spännande för dig som är lantbrukare och markägare. På gårdsplanen och längs en liten slinga i betesmarkerna finns stationer med olika teman där bland annat Länsstyrelsen, Region Jönköpings län och rådgivare från länet finns till hands för frågor och diskussioner! Här träffar du kollegor, rådgivare, handläggare och andra intressanta och kunniga personer.

Vi pratar bland annat om natur- och kulturvården, jordbrukarstöd, förprovning, djurskydd, fältkontroll, våtmarker, skyddsvärda träd, energi och stöd för landsbygdsutveckling. Lokala LRF-föreningen finns på plats och säljer enklare förtäring. Det blir även roliga aktiviteter för barnen, så ta med hela familjen. Drop-in gäller från klockan 17, så dyk upp när det passar dig. Passa på att ställa de frågor som du går och funderar på, eller bara kom och njut av en härlig kväll.

Välkomna!



När Onsdag 17 maj
Var Hos Martin Björn på Bratteborgs gård utanför Vaggeryd
Klockan Drop-in från klockan 17 till cirka 21

Funderar du på solcellsanläggning?

Intresset för att bygga solcellsparker ökar dramatiskt. Men det finns mycket att tänka igenom om du överväger att sätta upp en solcellsanläggning. Här får du några tips på vägen.

Text Lisa Arnesén | Foto Camilla Zilo

Med höga elpriser och ett osäkert omvärldsläge under 2022 blev fler markägare och företag i Jönköpings län intresserade av att bygga solcellsanläggningar på mark än någonsin tidigare. Det blev snabbt tydligt att fler och fler funderade över om det gick att bli mer självförsörjande, mindre sårbar och mer hållbar. En del blev kontaktade av företag som ville arrendera mark till solcellsparker, andra markägare gjorde slag i saken själva och ville bygga solcellsanläggningar på mark med låg avkastning. Från ett ensamt ärende om solcellsanläggning 2020, och två ärenden under 2021, fick Länsstyrelsen i Jönköpings län in hela 24 ärenden om solcellsanläggningar under 2022.

De flesta har nog sett vindkraftverk framför sig när förnyelsebar energi kommit på tal de senaste tio- tjugo åren. Under tiden har solcellsanläggningarna börjat glimma svagt på ladugårds- och industritak

runt om i landet, utan störande inslag av buller, rörliga skuggor och hinderbelysning. De som inte varit intresserade av småskaliga solcellsanläggningar tidigare, och de som redan använt sina tak, har börjat se sig om på marknivå.

VAD BEHÖVER DU TÄNKA PÅ?

Funderar du på att ha en solcellsanläggning på din mark? Då finns det några saker att tänka på som kan öka chanserna för ett snabbare besked om det fungerar med en solcellsanläggning där du tänkt.

Den första frågan är om solcellsanläggningen behöver placeras på marken alls. Det enklaste sättet att undvika långa handläggningstider på Länsstyrelsen är att hitta en lösning där solcellsanläggningen inte riskerar att påverka naturmiljön. Detta kan vara placering på tak eller fasader, industrimark eller andra ytor som redan exploaterats så att naturvärdena där är mycket låga eller inte finns kvar alls.

Går det att undvika att ha anläggningen på brukningsvärd jordbruksmark? Nyligen (december 2022) beslutade Mark- och miljööverdomstolen (MÖD) i två vägledande domar som ger viss vägledning om hur Länsstyrelserna ska hantera solcellsanläggningar på brukningsvärd jordbruksmark. I korthet visade MÖD att den som vill bygga en solcellsanläggning på brukningsvärd jordbruksmark måste visa att det inte går att ha anläggningen på annan mark. I praktiken gör det att du behöver visa varför marken inte är värd att bruka alls, och utreda flera andra placeringar. MÖD slog också fast att det inte räcker att bara utreda alternativa platser på en enda fastighet om elen från solcellsparken ska säljas i det allmänna elnätet.

Den kortfattade bakgrunden till detta är att både jord- och skogsbruk är av nationellt intresse att behålla. Därför ska sådan mark bara användas för andra ändamål om det är nödvändigt.

Den exakta ordalydelsen kommer från 3 kap 4 § Miljöbalken (1998:808, MB), där det står: ”Jord- och skogsbruk är av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk.”

HUR PÅVERKAS NATUREN?

Låt säga att du har undersökt alla möjligheter och kommit fram till att din solcellsanläggning behöver byggas i naturen och att den kommer förändra naturen där den anläggs. Då är du skyldig att anmäla samråd för åtgärder i naturmiljön hos Länsstyrelsen, och berätta hur du tänkt göra för att påverka på natur- och kulturvärdena där ska bli så liten som möjligt. Syftet med samrådet är att sådana värden inte ska förstöras i onödan om det finns andra lösningar. En samrådsanmälan kostar inget, men du behöver vänta sex veckor från det att du anmält tills att du börjar med arbetet.

En effekt av solcellsetableringen är att panelerna minskar mängden solljus som når ner till marken. Det påverkar vilka arter som kommer trivas där i fortsättningen. Det är också vanligt att anläggningen hägnas in. Om hägnet är stort kan det tvinga vilt och människor att passera närmare vägar eller åkermark för att komma förbi.

Något annat som ofta krockar med solcellsanläggning på jordbruksmark är det generella biotopskyddet. Det förbjuder att små men viktiga livsmiljöer i våra odlings-

landskap skadas. Om du till exempel vill ta bort en åkerholme eller bygga över en stenmur för att få plats med solcellsanläggningen räcker det alltså inte med en anmälan om samråd. Du kommer även behöva ansöka om att få undantag från förbuden och vänta tills du får veta om dispensen beviljats eller inte. Det bästa sättet att undvika detta är att planera solcellsanläggningen så att den inte påverkar stenmurar, odlingsrösen, åkerholmar, alléer, diken eller andra småvatten.

Om du planerar en solcellsanläggning som är större än fem hektar, eller om anläggningen kan påverka värdefulla natur- eller kulturmiljövärden kommer Länsstyrelsen i Jönköpings län att ställa högre krav på vad som ska utredas. Bland annat kommer det behövas en naturvärdesinventering och en miljökonsekvensbeskrivning, som kan ta betydligt mer tid och pengar att ta fram än många räknar med.

Många tror att solcellsanläggningar kräver samma typ av tillstånd och undersökningar som till exempel vindkraftsparker. I dagsläget finns inget sådant lagkrav, men du kan söka ett frivilligt tillstånd. Frivilliga tillstånd kan ta längre tid och mer resurser från dig som söker, men har högre rättstrygghet och en tydligare process att följa.

Vi hjälper gärna till med tips och råd. ■

LÄS MER OM

Åtgärd i naturmiljön på länsstyrelsens webbplats.

» lansstyrelsen.se/jonkoping

eller hör av dig via mejl till:

» naturvardshandlaggare.jonkoping@lansstyrelsen

VAD BEHÖVER DU GÖRA?

- Anmäla samråd för åtgärder i naturmiljön hos Länsstyrelsen. Om du vill använda jordbruksmark, skog, våtmark, sjö eller en annan yta där solpanelerna blir en väsentlig förändring av naturmiljön jämfört med vad som finns där idag.
- Ansöka om dispens från det generella biotopskyddet. Du ansöker hos Länsstyrelsen om det inte går att anlägga parken utan att till exempel stenmurar i odlingslandskapet skuggas eller tas bort, diken läggs igen, eller alléträd tas ner.
- Ansöka om strandskyddsdispens (oftast till kommunen) om det exempelvis behövs en transformatorstation i strandskyddsområdet, eller om anläggningen hägnar in delar av strandskyddsområdet.
- Anmäla vattenverksamhet hos Länsstyrelsen om du planerar att ha solcellsanläggningen i vatten eller våtmark. Det här gäller även om du till exempel vill lägga igen ett dike.
- Ansöka om bygglov hos kommunen – om solpanelerna sätts på 8 meters höjd eller högre.

VAD KAN EN SOLCELLS-ANLÄGGNING PÅVERKA?

- Natur- och kulturmiljövärden
- Hydrologi
- Tillgänglighet – hur vilt och människor rör sig i landskapet
- Hur mycket jordbruksmark som är kvar i drift
- Skuggningen över mark och vatten
- Reflexer
- Brandrisk och elsäkerhet
- Transporter (i byggskede)
- Trafiksäkerhet för anläggningar nära större vägar
- Avfall, risk för förorening
- Andra anläggningar och infrastruktur, som exempelvis försvarsmaktens intressen
- Efterbehandling/återställande

Rovdjursangrepp på tamdjur

Lodjur förekommer idag i hela länet. Varg finns framför allt i områden med revir men även tillfälligt på andra håll. Varje år inträffar angrepp på tamdjur orsakade av rovdjur. Även om risken är förhållandevis liten så är det bra att känna till vad som kan göras om man misstänker att ett rovdjur ligger bakom händelsen.

Text och foto Linda Andersson

Lodjur är de rovdjur som oftast orsakar angrepp på tamdjur och hundar i länet, men vissa år har varg orsakat fler angrepp. De allra flesta angreppen på tamdjur sker på får. Statistiken hämtas från Länsstyrelsens besiktningar av anmälda tillfällen där det funnits en misstanke om angrepp orsakat av större rovdjur. Besiktningarna syftar till att ta reda på om det är ett stort rovdjur som orsakat skadan och om så är fallet att bidra med hjälp för att minska risken för ytterligare angrepp. I figuren nedan syns antal angrepp per år av lodjur och varg. Många av lodjursangreppen har skett i västra och centrala länet men även på andra håll. Vargangreppen har främst inträffat i delar av Gnosjö, Vaggeryds och Gislaveds kommun men även enstaka i de östra länsdelarna.

ROVDJURSANGREPP?

Att behöva upptäcka skadade eller dödade tamdjur är naturligtvis en jobbig upplevelse. Men i den stunden är det dock bra att så snart som möjligt tänka på att kontakta Länsstyrelsen, om det finns en misstanke att skadan kan vara or-

sakad av ett rovdjur. Länsstyrelsen har en beredskap att så snart som möjligt åka till platsen för att göra en besiktning (som är kostnadsfri). Vid besiktningen undersöks djuret eller djuren utifrån hur skadorna ser ut. Även spår eller tecken i eller runt hagen kan bidra till bedömningen. Att ta reda på vad som har hänt är ofta en utmaning och det är viktigt att tiden från angreppstillfället till tidpunkten för besiktning är så kort som möjligt. Det är avgörande för att ett så säkert svar som möjligt ska kunna ges. Döda djur kan snabbt bli påverkade av asätare eller till exempel värme och det försvårar bedömningen. Täck gärna över döda djur och låt dem ligga kvar där de hittades. Besiktningen genomförs av personer som är förordnade av Länsstyrelsen och som har genomgått särskild utbildning.

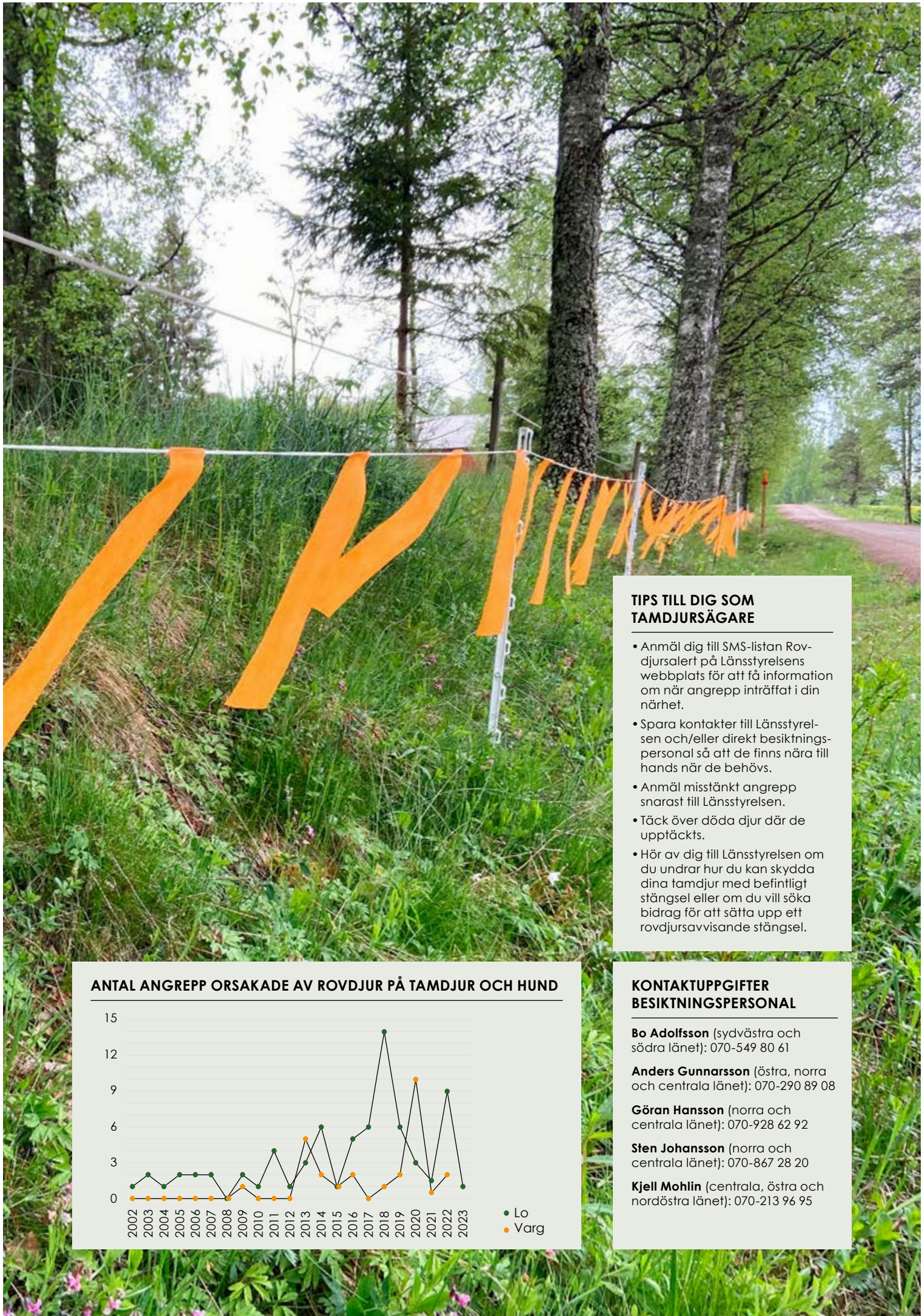
BESIKTNINGEN Fyller flera syften

Besiktningen syftar som sagt till att ge svar på vad som har hänt. Är det ett rovdjursangrepp kan skadorna, visst merarbete och omkostnader ersättas efter en ansökan till Länsstyrelsen. Besiktningen är ett viktigt

underlag för handläggningen av ärendet. Efter ett besiktigt rovdjursangrepp informerar Länsstyrelsen även andra tamdjursägare i närheten om angreppet, kortfattat via sms. På så vis kan fler få kännedom om angreppet och de som har möjlighet kan vara extra vaksamma eller vidta någon typ av åtgärd för att minska risken för fler angrepp. Ett annat syfte är också att ge tamdjursägaren tips och råd om hur risken för ytterligare angrepp på samma gård kan minskas. Länsstyrelsen har material att låna ut som hjälper till att minska risken för nytt angrepp av samma rovdjur inom den närmsta tiden. Vilken typ av åtgärder som är mest lämpliga bestäms i samråd med besiktningsspersonen. Exempel på akuta åtgärder kan vara så kallat lapptyg, flytt av djur till mindre skadeutsatta områden, att se till att stängsel sluter tätt mot marken, nattintag eller ökad tillsyn. Fler förslag finns att läsa på vår webbplats. ■

» lansstyrelsen.se/jonkoping

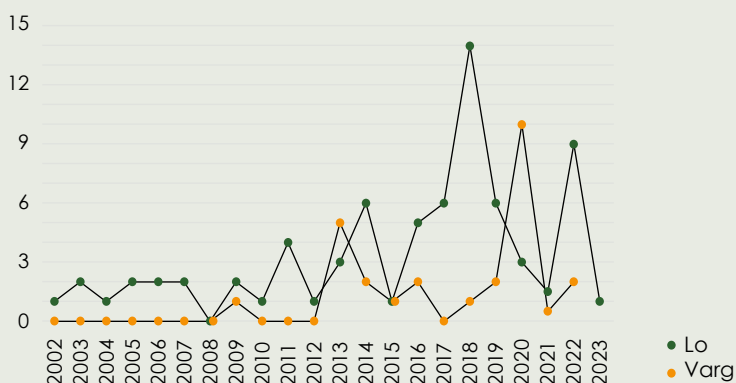
- ▶ Lapptyg är exempel på en akut åtgärd som Länsstyrelsen kan hjälpa till med efter ett konstaterat angrepp av varg. Effekten är tidsbegränsad, men erfarenheter visar att vargar inte gärna passerar lapptyget på i genomsnitt sex veckor.



TIPS TILL DIG SOM TAMDJURSÄGARE

- Anmäl dig till SMS-listan Rovdjursalert på Länsstyrelsens webbplats för att få information om när angrepp inträffat i din närhet.
- Spara kontakter till Länsstyrelsen och/eller direkt besiktningspersonal så att de finns nära till hands när de behövs.
- Anmäl misstänkt angrepp snarast till Länsstyrelsen.
- Täck över döda djur där de upptäckts.
- Hör av dig till Länsstyrelsen om du undrar hur du kan skydda dina tamdjur med befintligt stängsel eller om du vill söka bidrag för att sätta upp ett rovdjursavvisande stängsel.

ANTAL ANGREPP ORSAKADE AV ROVDJUR PÅ TAMDJUR OCH HUND



KONTAKTUPPGIFTER BESIKNINGSPERSONAL

Bo Adolfsson (sydvästra och södra länet): 070-549 80 61

Anders Gunnarsson (östra, norra och centrala länet): 070-290 89 08

Göran Hansson (norra och centrala länet): 070-928 62 92

Sten Johansson (norra och centrala länet): 070-867 28 20

Kjell Mohlin (centrala, östra och nordöstra länet): 070-213 96 95



Lantbruksstölder

– så skyddar du dig

Stölder från lantbruk och lantbruksgrossister har blivit vanligare under senare år. Framför allt har stölder av växtskyddsmedel och diesel ökat men även dyr GPS-utrustning och andra lantbruksmaskiner är eftertraktade. Men det finns åtgärder som du själv kan göra för att skydda din egendom.

Källa Polismyndigheten

VÄXTSKYDDSMEDEL

- Förvara växtskyddsmedel så svåråtkomligt som möjligt för tjuven, helst i ett låst och larmat utrymme och gärna i ett låst skåp i utrymmet.
- Sätt inte upp märkningsdekaler eller andra tecken utanpå lokalen där medlet förvaras. Det räcker att ha det på insidan.
- Har du stora mängder – rådgör gärna med räddningstjänsten hur du ska skylta på bästa och säkraste sätt ur alla aspekter.
- Märk så många som möjligt av dunkarna eller behållarna med MärkDNA.

DIESEL

- Sätt upp larmanordning vid dieseltanken (till exempel lampa med rörelsedetektor).
- Ha gärna en indikator inne i bostaden så du märker när något händer.

- Tänk efter om du kan försvåra för tjuven på fler sätt.
- Tänk också på att inte köpa ”för billig” diesel, då det mycket väl kan vara stöldgods.

RIDUTRUSTNING

- Ha bra ytterbelysning, gärna med rörelsedetektor.
- Förvara sadlar och annan dyrbar utrustning i ett utrymme med rejäla lås, gärna larmat.
- Lås fast sadlar på väggmonterade byglar, så kallade sadellås.
- Märk sadlar och annan dyrbar utrustning med MärkDNA.

TRAKTORER

- Lås och ta ut nyckeln ur traktorn, även om den står inomhus.
- Investera i en elektronisk startspärr (som kräver digital kod i nyckeln för att motorn ska gå att starta).

- Installera en GPS-sändare som kan aktiveras om traktorn blir stulen. Märk traktorn med MärkDNA, exempelvis inne i hytten där det inte slits bort lika lätt.

TIPSA POLISEN, RING 114 14 ELLER VIA POLISEN.SE

Det är angeläget att alla iakttagelser kommer till polisens kännedom då de kan vara viktiga pusselbitar i arbetet mot dessa brott. Det är bra att vara uppmärksam på personer, bilar och platser som kan vara av intresse.

Var försiktig med att ingripa men notera avvikande företeelser exempelvis bilar som kör in på gården eller besök av okända och oväntade personer. Notera bilnummer och signalement och rapportera dessa.

UTSATT FÖR BROTT? ANMÄL TILL POLISEN!

Ring 112 vid pågående brott eller akut fara för liv och egendom.

Ring 114 14 för alla ärenden som inte handlar om pågående eller nyligen inträffade brott/händelser. Det är öppet dygnet runt, alla dagar. De som svarar pratar svenska och engelska.

Du kan anmäla vissa brott direkt på polisen.se, exempelvis stöld, vissa inbrottstyper, förlust, skadegörelse med mera.

MÄRK-DNA

MärkDNA är en osynlig vätska som kan appliceras på värdefulla ägodelar utan att de förstörs eller minskar i värde. Varje flaska innehåller en unik DNA-kod som gör det möjligt att koppla samman föremålet med dess rätta ägare. Märkningen är spårbar med UV-lampa.

Läs mer om Stöldskyddsmärkning med MärkDNA på polisens webbplats.

» polisen.se

Smått och gott från länet

DU HAR VÄL INTE MISSAT VÅRT NYHETSMBREV LEVANDE LANDSBYGD?

Levande landsbygd är länsstyrelsens digitala nyhetsbrev som riktar sig till dig som är verksam på landsbygden i Jönköpings län eller är intresserad av lantbruk och landsbygdsfrågor.

Nyhetsbrevet skickas ut en gång i månaden och innehåller viktig information om jordbrukarstöd och andra stöd för landsbygdsföretagare samt aktuellt info inom djurskydd och djurvälstånd.

Du får även uppdaterad information om våra kurser och andra aktiviteter vi anordnar för lantbrukare och andra landsbygdsföretagare.



Du anmäler dig enkelt till våra utskick av Levande landsbygd på vår webbplats. Skanna QR-koden med din mobil så kommer du direkt till anmälningsidan.



ÄNGS- OCH SLÅTTERFÖRMEDLING



Ängarna som finns kvar i landskapet är en av våra mest artrika miljöer. Finns det möjlighet att öka skötseln av sådana marker vore det mycket värdefullt!

Har du en äng som du själv inte kan sköta av någon anledning? Eller saknar du egen mark, men är intresserad av att utföra slåtter på annans mark?

Fundera gärna inför nästa säsong och nyttja vår nya Ängs- och slåtterförmedling!

För de extra värdefulla markerna finns dessutom flera ersättningar att söka för det miljöarbete man utför.

Gå in på vår webbplats och sök på "**slåtterförmedling**" och skriv in dina uppgifter där.

BETESFÖRMEDLING



Vi förmedlar kontakter mellan markägare och djurägare, så att du som har djur kan hitta bete och du som har mark kan få djur som betar den. Förhoppningen är att förmedlingen bidrar till att nå miljökvalitetsmålet "Ett rikt odlingslandskap".

Länsstyrelsen erbjuder denna förmedlingstjänst för att hjälpa till när det finns stor brist på bete till lantbrukets djur på grund av exempelvis torka. Det gör att markägare som har tillgång till betesmarker och djurägare i behov av bete, kan kontakta varandra.

Gå in på vår webbplats och sök på "**betesförmedling**" och skriv in dina uppgifter där.

AKTIVITETER I VÅR

Du vet väl om att du hittar vårens kurser och aktiviteter i kalendern på vår webbplats. Besök den för mer information och anmälan.

Kalender



» lansstyrelsen.se/jonkoping/om-oss/kalender

FÖLJ LÄNSSTYRELSEN

Följ oss i våra sociala kanaler. Vi finns på Facebook, Twitter och LinkedIn.



Tillsammans utvecklar vi

FRAMTIDENS LANDSBYGD



Länsstyrelsen
i Jönköpings län